

Policy Brief

Community Librarianship

Rotterdam, Nederland – Oktober 2023

Introductie

Openbare bibliotheken zijn plekken waar van oudsher kennisdeling plaatsvindt. In toenemende mate vervullen ze ook de rol van een ‘sociale infrastructuur’. De bibliotheek wil een ontmoetingsplek zijn voor iedereen, een ‘third place’, waar men zich welkom voelt en geholpen kan worden bij het zoeken van informatie. De maatschappelijke functie van openbare bibliotheken is niet alleen essentieel voor kwetsbare groepen in de samenleving, maar voor iedereen die een plek zoekt om een boek te lezen, een praatje te maken en gehoord te worden.

Project

Het **internationale onderzoeksproject** ‘Infrastructuring Libraries in Transformation’ (ILIT) onderzoekt de (in)formele praktijken van bibliotheekmedewerkers, bezoekers, beleidsmakers en andere belanghebbenden om openbare bibliotheken als belangrijke ontmoetingsplaatsen mogelijk te maken. We onderzoeken hoe openbare bibliotheken in Oostenrijk, Zweden en Nederland transformeren tot ‘sociale infrastructuur’ als reactie op maatschappelijke uitdagingen zoals ongeletterdheid, polarisatie, eenzaamheid, onzekerheid en armoede. In deze policy brief ligt de focus op het thema: **community librarianship**. Binnen dit thema stellen we de vraag: **Welke kennis, vaardigheden en praktijken zijn nodig voor bibliotheekmedewerkers om de bibliotheek als ontmoetingsplek te laten functioneren?**

Doel van de policy brief

Deze policy brief is gebaseerd op onderzoek binnen de **Centrale Bibliotheek Rotterdam** en **Bibliotheek Delfshaven**. We trekken lessen op basis van onze observaties in deze twee bibliotheken, maar die ongetwijfeld ook binnen andere Nederlandse bibliotheken spelen.

Het doel van deze policy brief is het laten zien wat de **uitdagingen** zijn die we tijdens ons onderzoek hebben opgemerkt en medewerkers hebben benadrukt. Daarnaast willen we ook aandacht vestigen op **wat er goed gaat** volgens de bibliotheekmedewerkers en een voorbeeld geven van hoe een sociale infrastructuur en **gemeenschapsgevoel** worden gecreëerd en versterkt. Vervolgens bespreken we de mogelijke **verbeterpunten**. We willen met deze policy brief onze **inzichten delen** en bibliotheekmedewerkers aansporen om te **reflecteren** op hun dagelijkse werkzaamheden. Daarom leggen we eerst een aantal begrippen uit die centraal staan in ons onderzoek.

Belangrijke begrippen

‘Community librarianship’

Bij community librarianship staat de **gemeenschap** waarin de bibliotheek zich bevindt centraal. ‘Community librarians’ werken niet voor, maar **mét** de gemeenschap. De bibliotheek fungeert hier als een **ontmoetingsplek** voor de diverse mensen uit de buurt, waarbij zij uiteindelijk eigenaarschap voelen over de plek.

‘Sociale infrastructurering’

Een sociale infrastructuur bestaat uit diensten, voorzieningen, netwerken en ruimtes die het sociale leven van gemeenschappen ondersteunt en idealiter aansluit op de behoeften van deze gemeenschap. Door van een zelfstandig naamwoord een werkwoord te maken, met ‘social infrastructurering’, willen we benadrukken dat de bibliotheek, als sociale infra-

structuur, altijd in beweging is. De bibliotheek is altijd onderhevig aan **verandering**, zowel van buitenaf zoals door politieke besluiten en beleidsveranderingen, als binnenuit, zoals reorganisatie en het komen en gaan van medewerkers. Sociale infrastructurering is een **dynamisch** begrip, wat niet alleen gaat over wat iets is, maar ook hoe het tot stand komt. Hiermee willen we laten zien dat er mensen nodig zijn die een sociale infrastructuur mogelijk maken.

Centrale Bibliotheek Rotterdam.
© Rianne van Melik, 2022

‘Third place’

Een ‘third place’ is een plek waar mensen zich op hun gemak voelen naast hun huis (de ‘first place’) en werk of school (de ‘second place’). Het begrip ‘third place’ is context gebonden en hangt af van veel sociaaleconomische en culturele factoren.

Problemen en uitdagingen

Net als veel andere Nederlandse bibliotheken wil de Bibliotheek Rotterdam een **‘third place’** zijn. Maar wat houdt dat begrip precies in? En wat betekent het voor de dagelijkse werkzaamheden van de medewerkers? De invulling daarvan lijkt **multi-interpretabel**. Er is vrijwel alleen oog voor de voordelen, terwijl

er zeker ook nadelen zijn. Zo gaven bepaalde medewerkers aan dat zij bang zijn dat de bibliotheek het ‘afvoerputje’ van de stad wordt, als iedereen de ruimte mag gebruiken als hun huiskamer. Tijdens het onderzoek zagen we dat de bibliotheek op veel verschillende manieren wordt gebruikt. De één wil het er rustig hebben, de ander wil juist kunnen praten of er een gebakken visje kunnen eten terwijl je naar je favoriete serie kijkt. Ook binnen de bibliotheek wordt het begrip door medewerkers op verschillende manieren geïnterpreteerd.

‘Community librarians’ dragen bij aan het gemeenschapsgevoel binnen de stad of buurt. Maar is er ook een community voor medewerkers? De **bibliotheeksector** in Nederland ondergaat **substantiële en snelle veranderingen**: In Rotterdam uit zich dat o.a. in nieuw beleid, zoals de introductie van missielijnen en een aanstaande verbouwing, inclusief de verhuizing naar de tijdelijke locatie in 2025. Daarnaast zijn er veel personele wisselingen: van een nieuwe directeur tot het komen en gaan van personeel door o.a. vergrijzing. De organisatie is erg **dynamisch**, maar ook **onrustig**. In een grote vestiging zoals de centrale bibliotheek kan dit leiden tot “**eilandvorming**”. Zo werd er door één van de medewerkers gezegd dat: “Door de reorganisatie zijn er veel meer eilandjes ontstaan. Daardoor weet je niet waar anderen mee bezig zijn, wat voor vooruitgang ze boeken en wat er op hun planning staat.”

Wat gaat er goed?

Een goed voorbeeld van community-building dat we willen uitlichten is de **samenleesgroep**. Hierbij komen bezoekers elke maand samen en lezen onder leiding van een medewerker. De deelnemers kennen elkaar redelijk goed, aangezien velen van hen trouwe deelnemers zijn en er naast het samenlezen veel wordt gepraat over dagelijks bezigheden. Ook

zorgt de activiteit soms voor de vorming van vriendschappen en zien deelnemers elkaar buiten de bijeenkomsten in de bibliotheek.

Deze activiteit is ook een voorbeeld van **zorgdragen**. De community librarians doen moeite om de deelnemers beter te leren kennen. Vaak wordt er doorgevraagd door de gespreksleider en is er de ruimte om te vertellen en gehoord te worden. De medewerker reageert op de behoeften van deelnemers en creëert een ruimte van vertrouwen. De gesprekken gaan niet alleen over koetjes en kalfjes, maar ook over existentiële thema’s. **Persoonlijke verhalen** worden gedeeld n.a.v. de gedichten en teksten.

Deze activiteit kan ook wel een ‘**camouflage activiteit**’ genoemd worden, waarin het in eerste instantie gaat om het stimuleren van lezen, maar eigenlijk het **sociale aspect** belangrijk blijkt. Het delen van verhalen en het samen zijn maakt dat deelnemers blijven deelnemen.

Verhalen van de stad, Centrale Bibliotheek Rotterdam. © Jamea Kofi, 2023.

“ Het delen van verhalen en het samen zijn maakt dat deelnemers blijven deelnemen. ”

Mogelijke verbeterpunten

Op dit moment wordt er vaak automatisch van uit gegaan dat de openbare bibliotheek een ‘third place’ is. Het gevaar van deze aanname is dat iedereen het erover eens is, maar niemand weet wat het precies betekent. Ons advies is daarom om het begrip ‘third place’ te **bevragen onder personeel en bezoekers** en te onderzoeken wat het voor hen betekent.

Uiteindelijk zou het de visie van de bibliotheek ten goede komen om vervolgens een **breedgedragen interpretatie** te ontwikkelen. Dit kan door **actief in gesprek** te gaan met het personeel en de bezoekers en zo een antwoord te vinden op de vraag: Wat verwachten we van de ‘huiskamer van de stad’? Dit zou kunnen voorkomen dat het enkel een ‘buzz word’ is, door te erkennen dat een ‘third place’ iets is om naar te **streven** – iets wat nooit bereikt is, maar altijd in **ontwikkeling**. Ook zorgt een breed gedragen begrip voor legitiem gebruik ervan.

“ Wat verwachten we van de ‘huiskamer van de stad’? ”

Manieren om het concept ‘third place’ te bevragen:

- *Wat betekent ‘third place’ voor jou?*
- *Hoe zie je een ideale ‘third place’ voor je in de bibliotheek? En is jouw ideale ‘third place’ ideaal voor iedereen?*
- *Welk gedrag zie je liever niet in een ‘third place’? Waarom?*
- *Waar zie je obstakels om een ‘third place’ te bereiken?*

Een andere aanbeveling is het werken aan een **community van medewerkers**. Hiervoor is het belangrijk dat medewerkers elkaar weten te vinden en op de hoogte zijn van elkaar. Elkaar **ontmoeten** zal essentieel moeten worden, waarbij medewerkers ook buiten hun missielijn elkaar zien om zo de eilandvorming tegen te gaan. Het **doorbreken van eilandvorming en verbinding opzoeken** zal bijdragen aan de **verbondenheid** die medewerkers voelen met de organisatie als geheel.

Manieren om een community voor medewerkers te vormen:

- *Vragen waar medewerkers behoefte aan hebben: Op welke manier en wanneer willen zij samen komen?*
- *Kruisbestuiving tussen missielijnen, bijvoorbeeld door vrijblijvende ontmoetingen organiseren, wellicht met gastsprekers.*

Met deze policy brief hebben we een beeld geschetst van onze bevindingen binnen het thema ‘community librarianship’, waarbij we laten zien wat er goed gaat, wat er beter kan en hoe de bibliotheek dat kan bereiken.

Medewerkers tijdens de zine-making workshop.
© Rianne van Melik, 2023.

PROJECT IDENTITY

AUTEURS

Rianne van Melik, Friederike Landau-Donnelly en Jamea Kofi

PROJECT NAAM

Infrastructuring Libraries in Transformation (ILIT)

Infrastructuring the Social: Public Libraries and their Transformative Capacity in Austerity Urbanism

FINANCIERING

Het project 'Infrastructuring Libraries in Transformation' is gefinancierd door de JPI Urban Europe 'ERA-NET Cofund Urban Transformation Capacities (ENUTC)' oproep die financiering heeft van het Europese Unie 'Horizon 2020' onderzoek en innovatie programma, onder subsidieovereenkomst nr. 101003758.

Het project is tevens gefinancierd door de 'Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek' (NWO); in Oostenrijk door 'The Austrian Research Promotion Agency' (FFG); in Zweden door 'The Swedish Research Council for Sustainable Development' (FORMAS) en 'The Swedish Energy Agency' (SWEA).

DUUR

Mei 2022 - April 2025

WEBSITE

www.transforminglibraries.net

CONSORTIUM

Radboud University (Nederland)

Lund University (Zweden)

University of Vienna (Oostenrijk)

CONTACT

info@transforminglibraries.net